

Om Jens Lauritzsøn Wolf's „Evigtvarende Calender“, 1648.

Af TAGE LA COUR

Den første danske, specielt ornithologiske Bog (THS. BARTHOLIN: »De Cygni Anatome . . . «) udkom 1650; men før og umiddelbart efter var der dog kommet flere Bøger med Omtale af adskillige Fugle i populær Form. Den første, største og bedste af disse var JENS LAURITZSØN WOLF's »Diarium sive Calendarium ecclesiasticum, politicum et economicum perpetuum. Det er: En evigtvarende Kirke / politisk og Husholdnings Calender.« Kiøbenhaffn 1648, Prentet aff PETER HAAKE. Det er et stateligt Værk paa 666 Sider, der foruden at give Oplysning om adskilligt vedrørende Husholdning, Lægeraad o. s. v. indeholder en Del Skildringer af: »Nogle atskillige umælende Bæsters oc Fuglers Art / Natur oc Eyenskaff«, der hovedsageligt er Citater fra ældre, klassiske Forfattere, f. Eks. PLINIUS. Og under Afsnittet: »Det tilkommende Vejrlig altid at kiende / aff de Ting dagligen for Øyen stilles« er nævnt, hvordan man paa forskellige Fugles Færd kan forudse Vejret. Disse Oplysninger er sikkert samlede fra Folkemunde og giver et interessant Indtryk af det sikre og kyndige Øje, Folk dengang havde for Livet i Naturen, særligt Fuglelivet.

Ialt er i Bogen omtalt følgende Fugle, mere eller mindre udførligt:

Sorte Dyckere (*Oidima nigra*), Suanen (*Cygnus olor*), Enderne (*Anseres*), vild Giessene (*Anser anser?*), Vandfugle(?), Agerhøns (*Perdix perdix*), Phasaner (*Phasianus colchicus*), Dyckere (*Podiceps*), Blæs-Ender (*Fulica atra*), Tranerne (*Grus grus*), Strandmogerne (*Larus canus?*), Heyren (*Ardea cinerea*), Storeke (*Ciconia ciconia*), Glinten (*Milvus milvus*), Uglen (*Strix aluco*), Skoffduricker (*Columba palumbus*), Aftenbackerne (*Caprimulgus europaeus*), Iisfuglen (*Alcedo atthis ispida*), Giøgen (*Cuculus canorus*), Raffnen (*Corvus corax*), Krager (*Corvus corone cornix*), Sualen (*Hirundo rustica*), Lercken (*Alauda arvensis*), Nactergalen (*Luscinia luscinia*), Spurre (*Passer domesticus*), Snee-Fuglen (*Plectrophenax nivalis*) — ialt 26.

Meget morsomt er Kapitlet om Trækfugle som her gives in extenso:

»Om Fuglene som en Part er her om Sommeren / og nu igien bortflyve.

I denne Maanet (September) berede nogle slags Fugle sig til at flyve her fra / oc en Part sig forborger oc skiuler / andre efter deris Nature forføye sig hen til varme Stæder / som Aristotiles, Plinius oc andre Skribentere foregiffver. Bodinus skrifver / at Sualerne udi hobetal forføye sig hen paa nogle Maaneders Tid udi Skiul / hvor de ere fundne som den guule Raffsteen findis oc optagis. Michael Neander skrifver om Giøgen / at hand om Vinteren er funden udi et holt Træ / liggende lige som hand var død / men der hand kom udi en varm Stue / da der hand fornam Værmen / fick hand til Liffs igien. Homerus, Herodotus oc Cicero skrifver / at Tranerne pleye i denne Maanet at bortflyfve / oc følgis de tilsammen lige som en Triangel / oc flyfve de saa Nør oc Synder paa / med Skrigen oc Raaben / oc skrifver Plinius om dennem / at naar de forsaarsagis at hvile sig paa denne Reyse oc bort Fluct / da hvile de sig paa Jorden / oc naar de hafve sig nedsat / da maa en udi blant dem holde Vact ofver de andre / den samme som holder Vact / staar paa sit eene Been / hafvendis imellem sine Kløer aff den anden Fod en Steen / naar da den samme som staar paa Vact søfnis / oc Steenen falder fra den / hand da der ved kand opvogne: Om Dagen der efter gifve de sig paa Fluct igien / oc omsier icke aflader / Før end de kommer ofver den Flod Nilus, oc skrifvis om dennem / at naar de kommer der hen / da stride de med de smaa Menisker som kaldis Pingmeer, hvilcke Folck ere ickun en Alen lang / oc lefve samme Folck icke ofver otte Aar / disse Folck kand sig neppe lige for dennem forsvare. Tranerne saa vel som oc vild Giessene hafve saadan en Nature / at naar de flyfve ofver det Berg Taurum da hafve de Steene imellem deris Neb / at den fugel som kaldis Struds icke deris Skrig oc Raab skal høre / oc i saa maade dennem ødelegge oc omkomme / som Ammianus Marcellinus skriffver. Om Storckene skrifver Solinus, at de begiffve sig udi Flocketal bort til en Sted udi Asia som kaldis Pytomus come / oc naar de ere fremkomne / da forsamle de sig alle paa en vid Platz / hvilcken da sidst er ankommen / den angribe de andre / oc hannem strax ihiel sticker oc rifver. Melander skriffver en Historie / som haffver sig engang tildraget / at der hafver en Storck udi mange Aar / hafft sin Reede paa en Mands Hus / engang som Storcken om Foraaret til sin Reede er ankommen / da fornam Manden som udi Huset boede det / gick hand ud for Døren at ville see der om / der hand udkom oc Storcken fick hannem at see / da lod hand strax en grøn Ingefer Rod fra sig nedfalde / hvilcken hand som en Foræring Manden tilbød / hvor aff er at acte / at Storckene ere udi varme Lande om Vinteren siger Melander. Andre Fugle hafve oc deris besynderlige varme Steder hvor de Vinteren ofver sig opholder / indtil Vaaren oc Sommeren kommer.« — —

Som et andet Eksempel kan nævnes den korte Beskrivelse af Gøgen:

»Om Giøgen.

Om S. Jørgens Dags Tid (23. April) naar Bøgen udslaes oc grønnes / da begynder Giøgen først at gale / oc holder hand det saa indtil S. Hans Dag Midsommer / sielden kucker hand der effter lenger / oc galer hand der effter / da siger Bonden / det betyder en dyr Tid / huilket ingenlunde det kand betyde / thi det skal actes / at ved denne Tid kand det icke være saa mildt oc bequemmeligt for hannem saa tidlig at gale / fordi naar hand begynder sildig / da maa hand igien sildig aflade oc opholde.

Giøgen varper sit Eg udi en anden liden Fugls Rede / huilcken samme Fugel det siden udligger / huilcket jeg selff erfaret haffver (!).«

Ud for en Del af denne Beskrivelse er anført »Rantzov. de loco.« som Kilde; men Bemærkninger om, at Gøgen lægger sit Æg i andre Fugles Reder, er i hvert Fald af WOLF (jfr. Orto-grafien i Stykket om Trækfugle; naar en anden Forfatter citeres, benytter W. aldrig Jegform).

Af de omtalte »Vejrspaadomme« kan sluttelig nævnes et Par af de interessanteste:

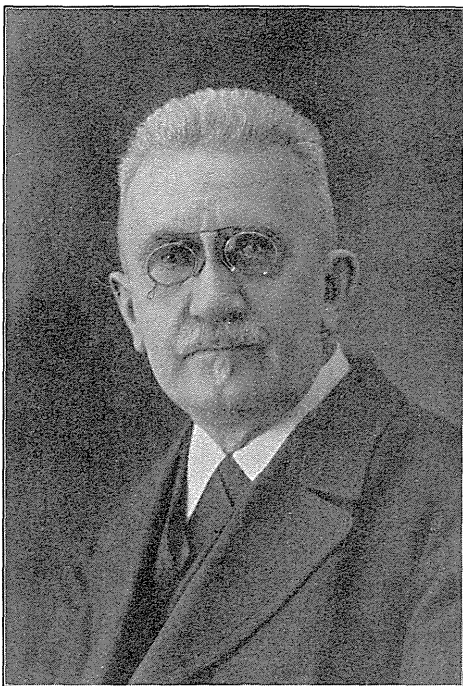
»Naar Svalerne sees at flyffve offte ofver Kiær oc andre Vand / saa sidt oc laugt / at hun saa nær rører med sin Bug Vandet / oc stundum med Vingerne slaer der udi / alligevel hun der ingen føde bekommer; saa vel som oc naar mand seer hende flyffve hid oc did / lige som hun rørde ned den / da betyder det Regen oc Storm.«

»Naar Heyren pleyer meget skyendes fra Haffvet / oc Blæs-Ender forlade Søer eller Kier / oc begifve sig heden paa tørre Steder at læge / da frycte de for en offvermaade stor Storm.«

Som det ses, er det ornithologiske Indhold af WOLF's Kalender næsten udelukkende af kulturhistorisk Betydning; men det giver et Indtryk af, hvad det bredere Lag vidste, og hvad det gerne vilde læse om Fugle for snart 300 Aar siden.

JENS LAURITZSØN WOLF, der levede 1584—o. 1660, var Boghandler, han havde deponeret ved Universitetet 1607 under Magnif. Rektor M. JOHS. STEPHANIUS og Dekanus M. CHRISTEN LONGOMONTANUS (LANGBERG). Foruden det omtalte Arbejde var han Forfatter til »Nyttige Fragstykker og Ordsprog«, 1624. 1631 udgav han en Salmebog, og efter den Tid adskillige Almanakker. Hans store Kalender var gennemset af LONGOMONTANUS. Da WOLF paa mange Handelsrejser havde besøgt Norge, benyttede han sine indsamlede

Kundskaber og udgav en Norges Beskrivelse (se SALOMONSEN, D.O.F.T., 29. Aarg., 1935, p. 79—80) 1651. Hans Hovedværk var dog »Encomion Regni Daniæ d. e. Danmarcs Riges Lof.« 1654. Hans Dødsaar er ikke kendt; men antages at være omkring 1660.

Thomas Neergaard Krabbe.

2. August 1861—9. Januar 1936.

Mindetale holdt i D. O. F. 28. Januar 1936.

Af O. HELMS

Med Læge KRABBE har vor Forening mistet ikke blot et af de i Aar ældste Medlemmer, men en af dens Stiftere, en Mand som fra Begyndelsen af og stedse siden deltog i Foreningens Møder, i en Aarrække var Medlem af dens Bestyrelse og i adskillige Aar Formand for Ekskursionsudvalget, et Hverv som han udfyldte med største Interesse og Samvittighedsfuld-